מתיר קרביטיו דהיינו לולאותיו בימי אבלו: **קרביטין מי איכא ליה.** הרי כשאר מטות הוא עשוי: **בשוקא דצלעי.** מעבדי עורות: **ערסא דצלא.** מטה של עור ותולין לרועות בשפת העור סביב וכשרוצים לנטותו עונדין הרצועות באלכסון המטה וכשמתירין אותן נופל מאליו

והן הן קרביטיו וכדי שלא יתקלקל העור בלחלוח הקרקע שלא היו לאשי כרעיו גבוהין מסרגוו למעלה אמר תנא קמא דאינו כופהו וקאמר [1] ר"ג דמתיר קרביטיו והוא נופל: **מטה מסרגין אותה על גבה.** האבליס מרכיבים על אלכסון המטה: **דרגש מסרגיס אותו מגופו.** שיש נקבים באלכסונתיו ותוחבים בהן לאשי רצועות התלויות בעור ועונדין ואין מרכיבין הרצועות ע"ג אלכסון המטה: **והעריסה.** עריסת תינוקות: **משישופס בעור הדג.** כדי להחליק האלכסון ליפותן: **למה לי שיפה עור דג.** והרי מכוסות הן תמיד בראשי האבלים המסורגין על גבי המטה: **אעולי ואפוקי בגזיעים.** בנקבים של אלכסון מכניס ומוציא ראש האבל: **באבקתא.** לולאות תלין בנקבי אלכסונתיו ובהן מכניסין ראשי רצועות התלויות בשפת העור: **שנקליטיה יוצאין.** נקליטין ב' עניס אלכסון שמעמידין אותם אחד במראשותיה ואחד במרגלותיה ומפולגין הן בראשיהן ומניחין קנה מזה לזה ועליו פורשין סדילה ויש שמחברין אותן נקליטין למטה והיינו [יוצאים] שמחוברין ויוצאין מן המטה עצמה ואין יכול לכפותה מפני נקליטיה ומשום הכי זוקפה ודיו: **מגלן דעיבורא דמתא כמתא דמי וכו'.** אלא ש"מ בעיבורה אינה עולה אלא ע' אמה ושיריים של יריחו היה יושב: **הא כתיב בתחומה ומדותם מחוץ לעיר.** אלמא תחום העיר חוץ לעיר מיקרי ואינו מן העיר: **ילך לביתו ויסגיר.** על ידי אבל אחרון: **ת"ל אל פתח הבית.** דמשמע שצריך לעמוד על הפתח בשעת הסגר: **אי אל פתח הבית.** כלומר אי כתביה לחודיה ולא כתב מן הבית ה"א שיעמוד על האסקופה תחת המשקוף ויסגיר להכי איצטרי' מן הבית ללמד שצריך לצאת חוץ לאסקופה שתחת המשקוף. ומדאצטריכא הכי אלמא כל שתחת המשקוף אע"פ שהוא מן הגף ולחוץ הוי בכלל בית: **שאני גבי בית דכתיב קרא מן הבית עד שילא מן הבית חוצה.** דכיון דכתב רחמנא מן הבית יתירא לרבויי יציאה אחרת אחת והיינו שילא מכל מה שתחת המשקוף דהא אי לא כתיב מן הבית אלא ויצא הכהן אל פתח הבית הוה אמינא דעומד תחת המשקוף ומסגיר אע"ג דכתיב ויצא דמן הגף ולחוץ כלחוץ. ומכאן לאותן שנשבעין לעמוד [במולטגי"ש] בבית אחד דמן הגף ולפנים מותרים מן הגף ולחוץ אסורין:

מתני'

מותר מן הגף ולחוץ: **שאני גבי בית וכו'.** אבל גבי נדרים מותר מן הגף ולחוץ. שקוף היינו אסקופה משקוף מה שעל הפתח:

מתני'

מידי דהוה אמטה המיוחדת לכלים דתניא [א]אם היתה מטה המיוחדת לכלים אין צריך לכפותה אלא אי קשיא הא קשיא דתניא רשב"ג אומר [2]דרגש מתיר קרביטיו והוא נופל מאליו ואי דרגש ערסא דגדא הוא קרביטין מי אית ליה כי אתא רבין אמר שאילתיה לההוא מרבנן ורב תחליפא בר מערבא שמיה דהוה שכיח בשוקא דצלעי ואמר לי מאי דרגש ערסא דצלא איתמר איזהו מטה ואיזהו דרגש אמר רבי ירמיה מטה מסרגין אותה על גבה דרגש מסרגין אותו מגופו מיתיבי [ב]כלי עץ מאימתי מקבלין טומאה [3]המטה והעריסה [ג]משישופם בעור הדג ואי מטה מסתברא על גבה למה לי שיפת עור הדג אלא הא והא מגופן מטה אעולי ואפוקי בבזיני דרגש אעולי ואפוקי באבקתא [ד] א"ר יעקב בר אחא אמר רבי [ה]מטה שנקליטיה יוצאין זוקפה ודיו א"ר יעקב בר אידי אמר ר' יהושע בן לוי הלכה כרשב"ג: **מתני'** [ה]הנודר מן העיר [ו]מותר ליכנס לתחומה של עיר ואסור ליכנס לעיבורה [1]אבל הנודר מן הבית אסור מן האגף ולפנים: **גמ'** מנלן דעיבורא דמתא כמתא דמי א"ר יוחנן דאמר קרא [1]ויהי בהיות יהושע ביריחו וגו' מאי ביריחו אילימא ביריחו ממש והכתיב [2]ויריחו סוגרת ומסוגרת אלא ש"מ בעיבורה אימא אפי' בתחומה הא כתיב בתחומה [3]ומדותם מחוץ לעיר: הנודר מן הבית אינו אסור אלא מן האגף ולפנים: אבל מן האגף ולחוץ לא מתיב רב מרי [4]ויצא הכהן מן הבית [ז]ויכול ילך לביתו ויסגיר ת"ל [4]אל פתח הבית אי אל פתח הבית יכול יעמוד תחת המשקוף ויסגיר תלמוד לומר מן הבית עד שיצא מן הבית כולו הא כיצד עומד בצד המשקוף ויסגיר ומנין שאם הלך לביתו והסגיר או שעמד תחת השקוף והסגיר שהסגירו מוסגר ת"ל [4]והסגיר את הבית מכל מקום שאני גבי בית דכתיב מן הבית עד שיצא מן הבית כולו:

מתני'

ומדותם מחוץ לעיר: **מן האגף ולפנים.** מן סגירת הפתח ולפנים. אגף כמו (יומא יח.) הגפת דלתות. אבל מן האגף ולחוץ על עובי המפתן אינו אסור: **יכול ילך לביתו ויסגיר.** ע"י שלומו: **ת"ל אל פתח הבית.** של מנוגע צריך לעמוד: הכי גרסינן **על השקוף.** על עובי המפתן: **עד שילא מן השקוף.** דעל השקוף איקרי בית: **בלד השקוף.** מבחוץ. מדקאמר עד שילא מן הבית כולו אלמא דשקוף גמי הוי בית ואמאי הנודר ומדותם מחוץ לעיר. שקוף היינו אסקופה משקוף מה שעל הפתח:

מתני'

המיוחדת. ליתן עליה כלים והואיל ואין ישנים עליה אין צריך לכפותה [ח]: **קרביטין.** לולאות שבו: **קרביטין מי איכא ליה.** הכי קיים להו דלא הוו להו קרביטין שאינה עשויה להתפרק אלא עומדת מועדת לעולם: **רבן שמעון אומר אין צריך לזוקפה.** אלא הוא האבל נוטל קרביטין והיא נופלת: **דצלעי.** מוכרי עורות: **ערסא דצלא.** של עור שישן עליה אבל אינה חשובה כל כך ולהכי הואיל ואינה חשובה לא היה כופה אלא זוקפה ודיו והלכך אמרי' במתני' דמותר בדרגש שאינה מטה חשובה וערסא דצלא אית לה קרביטין ופליג רשב"ג בגמרא ואמר דבעי כפיה כל כך שמתיר קרביטין והעור נופל מאליו לפי שיש לרועות סביב לעור ומותחין אותו בין אלכסון המטה וקושרין הרצועות באלכסון ושוכבין עליו וכשמתירין הרצועות והעור נופל אין לך כפיה גדולה מזו: **מטה מסרגין אותה על גבה.** שכורכין הבגד או העור שישנים עליו סביב אותם עצים שעומדים מראשותיו ומרגלותיו [ט] נקובים ומכניסין המשיחות שבבגד או שבעור לתוך אותן נקבים: **משישופס בעור הדג.** שמשפשף העצים של מטה האלכסון והקלרות בעור הדג כדי לעשותן להודין וחלקים: **למה לי שיפה עור הדג.** והלא העור מכוסה מן האבלים או מן הבגד או מן העור: **הא והא.** מסתרגין מגופן [ג]: **אעולי ואפוקי באבקתא.** שקושרין רצועות בעלי המטה מראשותיו וממרגלותיו ומכניסין ראשי משיחות בנקבים וקושרין בלולאות והיינו קרביטין: **שנקליטיה יוצאין.** כדאמרי' התם נקליטין שיש ואותה מטה אין אדם יכול לכפותה מפני נקליטיה אלא זוקפה על ב' מרגלותיה ומניחה ודיו: **הלכה כרבן שמעון** [ד]. דאמר מתיר קרביטין: **מתני' לחומה.** בתוך אלפים אמה: **לעיבורה.** היינו פגוש נכנס פגוש יוצא של אותה העיר: **גמ' אלא שמע מינה בעיבורה הוה קאי.** וקרי ליה ביריחו: **אימא ואפילו בתחומה.** הוי בתוך העיר והאי דכתיב ויהי בהיות יהושע ביריחו בתחומה הוה קאי: תחומה אקרי חוץ לעיר דכתיב ומדותם מחוץ לעיר: **מן האגף ולפנים.** אגף כמו (יומא יח.) הגפת דלתות. אבל מן האגף ולחוץ על עובי המפתן אינו אסור: **יכול ילך לביתו ויסגיר.** ע"י שלומו: **ת"ל אל פתח הבית.** של מנוגע צריך לעמוד: הכי גרסינן **על השקוף.** על עובי המפתן: **עד שילא מן השקוף.** דעל השקוף איקרי בית: **בלד השקוף.** מבחוץ. מדקאמר עד שילא מן הבית כולו אלמא דשקוף גמי הוי בית ואמאי הנודר ומדותם מחוץ לעיר. שקוף היינו אסקופה משקוף מה שעל הפתח:

עין משפט נר מצוה

יח א ב מיי' פ"ה מהל' אבל הל' יח:
יט ג מיי' פ"ה מהלכות כלים הלכה ח:
כ ד מיי' פ"ה מהל' אבל הלכה יח:
כא ה מיי' פ"ט מהל' נדרים הלכה טז טוש"ע י"ד סימן רח סעיף טו:
כב ו מיי' שם טוש"ע שם סעיף ל:
כג ז מיי' פי"ד מהלכות טומאת צרעת הל' ה:

מוסף רש"י

מתיר קרביטיו. בימי אבלו. קרביטין, לולאות (סנהדרין כ:). קרביטין מי איתי ליה. הלא כשאר מטות עשין אותה מטה (שם). ערסא דצלא. מטה של עור ותולין לרועות בשפת העור סביב, וכשרוצין לנטותו עונדין הרצועות באלכסון המטה וכשמתירין אותה הוא נופל והן הן קרביטיו וחס הוא לכפותו שלא יתקלקל העור בלחלוח הקרקע, שלא היו לאשי כרעיו גבוהין מסירוגו למעלה, וקאמר מ"ק זוקפו על דופן הכרעים ואכוכותיו למעלה, ואמר ליה רבן שמעון מתיר קרביטין והוא נופל (שם). שנקליטיה יוצאין. נקליטין שני עצים אכוכים ומעמידין אותן באמצע דופני המטה, אחד מראשותיה ואחד מרגלותיה ומפולגין הן בראשיהן ומניחין קנה מזה לזה ועליו פורשין הסילה, ויש שמחברין אותן נקליטין למטה והיינו יוצאין, שמחוברין ויוצאין מן המטה ואין יכול לכפותה מפני נקליטיה, זוקפה. על מראשותיה ואכוכותיה או על מרגלותיה ואכוכותיה למעלה ודיו (שם כ:). זוקפה. זוקף הנקליטין ופורס הבגד עליה ודיו, דלא הוי לאויה לישיבה הואיל והבגד עליה וכבפויה דמיא (ראמ"ה בשמו). יכול ילך לביתו ויסגיר. יכול יהא לו רשות לילך לתוך ביתו ולחזור ולסגור הדלת, אי נמי על ידי אבל אחרון כגון שהיה ביתו סמוך לשם (חולין יז). תחת המשקוף. מפתן העליון (שם).

פירוש הרא"ש

מידי דהוה אמטה מיוחדת לכלים. והא דאמרינן שכופין כל המטות היינו מטות המיוחדות לשכיבה ולישיבה: דרגש מתיר קרביטיו. לולאות שהוא קשור בה: בשוקא [ס"א דצלאי] דצלעי. לעניים הבקיאים במלאכת עור: ערסא דצלא. מטה של עור ולפי שהעור מתקלקל בנגעו בארץ פעמים מכפיה: מסרגין אותה על גבה. על גב האלכסון: מסרגין אותו מתוכו. מתחבו לאלכסון המטה: משישופם בעור הדג. להחליקם ואז נגמרה מלאכתם לקבל טומאה: למה לי שיפת עור הדג. והלא האלכסון מכוסה בסריגי המטה: אעולי ואפוקי בבזיני: בנקבי האלכסון: באבקתא. לולאות התליות בחוטים: שנקליטיה יוצאין. עץ יוצא מאמצע המטה ל' מראשותיה ואחד מרגלותיה והן נפולין ועומדין עץ אחוז על שניהן ופורסין עליו סדין להאל על המטה ואינם קבועים במטה ואם יש מטה שנקליטיה יוצאין מגופה וקבועים בה ואין יכול לכפותה מפני אותן נקליטין זוקפה על לזה ודיו: מתני' ואסור ליכנס לעיבורה. שבעים אמה וחיריים שנותנים אותם עיבור לעיר ותמסה והלאה מודדין מחוט שבת: מן האגף ולפנים. ממקום הגפת הדלת: גמ' הכתיב ומדותם מחוץ לעיר. אלמא תחום העיר מיקרי חוץ לעיר: יכול ילך לביתו ויסגיר. על ידי אבל אחרון או על ידי שלומו: ת"ל אל פתח הבית יכול יעמוד תחת המשקוף ויסגיר. דהיינו מן האגף ולחוץ אלמא קרינן ליה פתח הבית: עליו כאילו אינו כפוי לכך דאמר דאינו צריך לכפותו ואית דגרסי איתמר נמי דדרגש אינו בר כפייה: ל"ל שיפת עור הדג. והלא אין יופיו נראה שהרי הן מכוסות בחבלים המסורגין על גבה: בבזיני. בנקבים ובנקבים שבאלכסון מקצת אלכסון מגולות ולריכה שיפה: באבקתא. לולאות שיש לולאות תלוין בנקבי אלכסונתיו והבס מכניסין ראשי הרצועות התליות בשפת העור: שנקליטיה יוצאין. שנקליטיה קבועים בכרעי המטה כדרכה: זוקפה. פורס בגד בתוחן לולאות שבראשי הנקליטין והוי כאילו כפוי שאינו ראוי לישיבה: מותר ליכנס לתחומה. דעד התחום אינו נקרא על שם העיר אבל עיבור נקרא על שם העיר: מן האגף. מקום הגפת הדלת: אלא שמע מינה בעיבורה קאי. וקרי ליה יריחו: ומדותם מחוץ לעיר אלפים באמה. אלמא תחום איקרי חוץ לעיר: יכול ילך לביתו ויסגור. ע"י שלום או על ידי אבל אחרון תלמוד לומר אל פתח הבית אי אל פתח הבית יכול יעמוד תחת המשקוף ויסגיר דליכא לקיומי בענין אחר שהרי צריך הוא לצאת מן הבית:

תורה אור השלם

1. וַיְהִי בִּהְיוֹת יְהוֹשֻׁעַ בִּירִיחוֹ וַיִּשָּׂא עֵינָיו וַיַּרְא וְהִנֵּה אִישׁ עֹמֵד לְנֶגְדּוֹ וְחַרְבוֹ שְׁלוּפָה בְּיָדוֹ וַיֵּלֶךְ יְהוֹשֻׁעַ אֵלָיו וַיֹּאמֶר לוֹ הֲלָנוּ אַתָּה אִם לְצָרֵינוּ:
יהושע ה יג
2. וִירִיחוֹ סֹגֶרֶת וּמְסֻגֶּרֶת מִפְּנֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֵין יוֹצֵא וְאֵין בָּא:
יהושע ו א
3. וּמִדַּתְּם מֵחוּץ לָעִיר אֶת פְּאַת קֵדְמָה אַלְפַּיִם בָּאַמָּה וְאֶת פְּאַת נֶגֶב אַלְפַּיִם בָּאַמָּה וְאֶת פְּאַת יָם אַלְפַּיִם בָּאַמָּה וְאֶת פְּאַת צָפוֹן אַלְפַּיִם בָּאַמָּה וְהָעִיר בַּתָּוֶךְ זֶה יִהְיֶה לָהֶם מִגְרְשֵׁי הָעִרִים:
במדבר לה ה
4. וְיָצָא הַכֹּהֵן מִן הַבַּיִת אֶל פֶּתַח הַבָּיִת וְהִסְגִּיר אֶת הַבַּיִת שִׁבְעַת יָמִים:
ויקרא יד לח

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה המיוחדת וכו' לכפותה הס"ד ואח"כ ל"ל ד"ה רבן שמעון ב"ג אומר דרגש אין צריך וכו' נוטל קרביטיו והיא נופלת הס"ד ואח"כ ל"ל ד"ה קרביטין לולאות שבו ואח"כ ד"ה קרביטין מי איתי ליה וכו' לעולם הס"ד ואח"כ מ"ה מטה מסרגין וכו' ומרגלותיו הס"ד ואח"כ מ"ה מגופו שאותם עצים נקובים ומכניסים: (ג) ד"ה הא והא מגופן הס"ד ואח"כ מ"ה אעולי ואפוקי בבזיוני שמכניסין כל"ל: (ד) ד"ה הלכה כר' שמעון ב"ג דאמר:

תוספות

דרגש מתיר קרביטיו והעור נופל. קרביטיו לולאות שמחוברין במטה וקשורין בעור: **ערסא דצלא.** מעור של עור ותולין לרועות בשפת העור סביב וכשרוצין לנטותו עונדין הרצועות באלכסון המטה וכשמתירין אותם הוא נופל והם קרביטיו: מטה מסרגין הסירוגין על גבה על האלכסון הלכך כשכופין אותו הסירוגין נגוסים ואין יכולין לישב עליו: דרגש סירוגין מבפני. תחת האלכסון הלכך כי נמי כופהו הוא נמוך לישב

(ח) סנהדרין כ: כלים פט"ו מ"ח, ב) [עי' תוס' תולין כה. ד"ה לסטיים], ג) סנהדרין כ: [ע"ש] מ"ק כ:. [ע"ש], ד) [פי' הר"ן על משנה זו תמצא בע"ח], ה) נגעים פי"ב מ"ו מ"ב פרשה מלוכע תולין י:, ו) ל"ל רשב"ג,

תלמוד בבלי מהדורת נהרדעא החדש, באדיבות הוצאת ח. וגשל, © כל הזכויות שמורות

מתני' בדבר שזרעו כלה. בקרקע וגדל כגון חטה וכיוצא בה דהיינו גידולין גמורין: **אבל בדבר שאין זרעו כלה.** כגון השומים והבצלים שאינו כלה בקרקע אלא שרבה וגדל בגופו: **אפילו גידולי גידולין אסורין.** דכגופייהו דמו: **מעשה ידיך עלי.** ונתנו לה פירות בשכר מעשה ידיה הואיל ואמר עלי אסור בחילופיהן וכו' אבל כי אמר שאיני טועם משמע מהן גופן איני טועם הלכך מותר בחילופיהן ובגידוליהן אם זרעו ולמחר: **שאם עושה איני אוכל עד הפסח.** דאמר הכי קונם עלי מה שאת עושה שאיני אוכל ממעשה ידיך עד הפסח או שאמר קונם שאת עושה שאיני מתכשה מכל מלאכתך עד הפסח: **מופר לאחר הפסח.** שהרי לא נדר מכל מה שתעשה אלא עד הפסח (ג): **אפי' אחר הפסח אסור.** לאכול ולהתכשות מכל שעושה לעולם שהרי לא קבע בו זמן: היה עומד באדר ואמר קונם שאת נהנית לי עד הפסח אם תלכי לבית אביך מעכשיו עד החג הלכה לפני הפסח אסורה בהנאתו עד הפסח: הלכה

מתני' (ו) אקונם פירות האלו עלי קונם הן על פי קונם הן לפי אסור בחילופיהן ובגידוליהן (ז) בשאני אוכל ושאני טועם מותר בחילופיהן ובגידוליהן בדבר שזרעו כלה אבל בדבר שאין זרעו כלה אפילו גידולי גידולין אסורין גהאומר לאשתו קונם מעשה ידיך עלי קונם הן על פי קונם הן לפי אסור בחילופיהן ובגידוליהן שאני אוכל שאני טועם מותר בחילופיהן ובגידוליהן בדבר שזרעו כלה אבל דבר שאין זרעו כלה אפילו גידולי גידולין אסורין דשאת עושה איני אוכל עד הפסח שאת עושה איני מתכשה עד הפסח עשתה לפני הפסח מותר לאכול ולהתכשות אחר הפסח שאת עושה עד הפסח איני אוכל ושאת עושה עד הפסח איני מתכשה עשתה לפני הפסח אסור לאכול ולהתכשות אחר הפסח (ב) השאת נהנית לי עד הפסח אם הולכת את לבית אביך עד החג הלכה לפני הפסח אסורה בהנאתו עד הפסח לאחר

מתני' קונם פירות האלו עלי קונם הן על פי קונם הן לפי אסור בחילופיהן ובגידוליהן. משום דכיון שפרט הדבריס הנאסריס עליו שוינהו עליה כהקדש ומש"ה ממתר בחילופיהן ובגידוליהן כי היכי דחלופי הקדש וגדוליו אסירי דלא דמי לנודר סתם מן התאנים ומן הענבים שכיון שלא פרט ואסר עליו כל המין לא עשאם עליו הקדש שלא נתכוון אלא מאכילת אותו מין ומש"ה לא מתסר בחילופיהן ובגידוליהן אלא בפורט כי הכא דאמר פירות האלו. והוא הדין נמי דאם אמר פירות מקום פלוני או פירותיו של פלוני דכיון שייחד הרי הוא כפורט ואסור בחילופיהן ובגידוליהן וכמו שנפרש במשנה שלפנינו בס"ד. וכי תימא היכי אמרינן דמאי דמתסר בחילופיהן ובגידוליהן משום פורט הוא והא בעי רמי בר חמא לעיל בפ' השותפין (דף מז.) קונם פירות האלו על פלוני מהו בחילופיהן וספיקיה דרמי בר חמא הוא אי טעמא דמתניתין משום כוונת הנודר הואי הלכך דוקא נודר אסור אבל מודר לא או דלמא דלאו משום כוונת הנודר הוא אלא משום דחילופיהן כגידוליהן דמו והוא הדין בכל איסורי הנאה שחילופיהם אסורים למחליף עצמו וכמו שכתבתי למעלה. ובודאי אי טעמא דחילופיהן כגידוליהן דמו לאו דוקא באמור אלו דבכל איסורי הנאה נמי אסירי חילופיהן וכיון (להאי או לדמא) דאלו לאו דוקא כי נימא נמי דמשום כוונת הנודר הוא משמע דאלו לאו דוקא דהוא הדין באוסר בכלל דהא רמי בר חמא לא אסתפק באלו אי דוקא אי לאו דוקא יש לי לומר דלעולם אלו דוקא ואפילו נימא דטעמא משום דחילופיהן כגידוליהן דמו משום דההוא טעמא לא אבל לאסרן על כרחיך משום אלו הוא דהא חלופי איסורי הנאה כשהחליפן אחר לא אסירי ורמי בר חמא לעיל הכי קאמר פשיטא לי דכשהחליפן אחר משום אלו מתסר הלכך דוקא נודר אסור אבל מודר לא מיהו הא מיבעיא לי החליפן הוא אי מתסרי חליפין דוקא משום אלו דנימא דדוקא גבי נודר אבל מודר לא כי היכי דאמר כשהחליפן אחר או דלמא נהי דכשהחליפן אחר אסירי דוקא משום אלו כשהחליפן הוא לא צריך אלו דטעמא משום דחילופיהן כגידוליהן דמו לא שנא נודר ול"ש מודר ודקתני תנא אלו משום החליפן אחר נקט ליה דבלאו אלו לא מתסר בחילופיהן. כן נראה לי וכבר כתבתי מזה למעלה [נב:]: **שאני אוכל שאני טועם מופר בחילופיהן ובגידוליהן.** דהני דשאני אוכל שאני טועם מפיש איסורא אפי' הכי לא מיתסר בחילופיהן ובגידוליהן דהא כי אכיל חליפין וגידולין לא טעים הנהו פירות דאסר עליה: **בדבר שזרעו כלה אבל דבר שאין זרעו כלה אפי' גידולי גידולין אסורין.** אכולה מתני' קאי. וה"ק מאי דאמרי' בריש"א אסור בגידוליהן דמשמע דוקא בגידולי גידולין שרי הני מילי בדבר שזרעו כלה דבכי האי גוונא נהי דבגידולין דאשוים מיתסר דאע"ג דליכא מידי ממאי דאסר בגידולין דהא זרעו כלה אפי' הכי לא גריעי גידולין מחליפין דחליפין נמי אע"ג דלית בהו מידי ממאי דאסר עליה אפי' הכי אסירי מיהו בגידולי גידולין שרי דכיון דגידולין בדבר שזרעו כלה כחליפין דמו כי היכי דחליפי חליפין מותרין כדמוכח לעיל בהשותפין [מז:] גבי מכרן וקדש בדמיהן מקודשת ה"נ גידולי גידולין שרי ומש"ה קתני וגבגידוליהן דמשמע אבל גידולי גידולין לא משום דמיירי בדבר שזרעו כלה. וכן נמי סיפא דשאני אוכל שאני טועם מותר בחילופיהן ובגידוליהן דוקא בדבר שזרעו כלה אבל דבר שאין זרעו כלה בין בריש"א בין בסיפא אפילו גידולי גידולין אסורים משום דכיון דאין זרעו כלה הרי בגידולי גידולין הללו מעורב בהן מן האיסור הראשון ונדרים הוה להו דבר שיש לו מתירין כדאמרי' בגמרא [נט.] וכל דבר שיש לו מתירין אפילו באלף לא בטיל [פיאה ג:]: **האומר לאשתו קונם מעשה ידיך עלי וכו' אסור בחילופיהן ובגידוליהן.** אשמועינן רבותא דמייחד פירותיו של פלוני כי הכא דייחד מעשה ידי אשתו כאומר אלו דמי ומתסר בחילופיהן ובגידוליהן. ולא תקשי לך מעשה ידיה דבר שאין בו ממש הוא דאיכא לאוקומה באומר קונם ידיך למעשיהם אי נמי מעשה ידי אשתו לאחר שתעשה דבר שיש בו ממש הוא. מיהו כתב הרב רבי יונה ז"ל דלא מתסר אלא בכגון דעשה ידיה שאם אשתו טחנה ואפתה ומכרה לחם להיות מעות שכנגד טחינה ואפיה שלה ודכנגד חטים שלו: **שאני אוכל שאני טועם מופר בחילופיהן ובגידוליהן.** בהך סיפא נמי אשמועינן רבותא טפי ממתניתין קמייתא דתע"ג דאמר אלו כיון לאסיק דבוריה שאני אוכל שאני טועם מותר בחילופיהן ובגידוליהן דהא מעשה ידי אשתו כאלו דמי וכדכתיבנא ואפילו הכי קתני עלה שאני אוכל שאני טועם מותר בחילופיהן ובגידוליהן דשאני אוכל שאני טועם לא מפיש איסורא לגבי חליפין וגידולין כי לא אמר אלו דאדרבה שרי בהו כי אמר אלו משום דבחליפין וגידולין ליכא טעמא דאיסורא הלכך כי אסיק דבוריה שאני אוכל שאני טועם למשרינהו אתא. והיינו רבותא דהאי שאני אוכל דהך מתני' טפי משאני אוכל דמתני' קמייתא דשאני אוכל דרישא לא קאי אאלו ורמי' לדבר בפרק הנודר מן המבושל (לעיל דף נב:) בעי למפשט בעיין דשאני אוכל דוקא מדקתני מותר בחילופיהן ובגידוליהן דמשמע הא ביולא מהן אסור ואם איתא דשאני אוכל דרישא קאי אאלו היכי פשטינן מינה שאני הכא דאמר אלו אלא ודאי כדאמרן: **שאם עושה איני אוכל עד הפסח וכו' מופר לאכול ולהתכשות לאחר הפסח.** דלא מספקינן דלמא עד הפסח קאי על שאת עושה ואיני אוכל לעולם קאמר דאי הכי הוה ליה למימר שאת עושה עד הפסח איני אוכל כדקתני סיפא ומדלא קאמר הכי משמע דעד הפסח אאכילה קאי (נמי) (ג): **שאת נהנית לי עד הפסח וכו'.** הך מתני' פרישנא לה לעיל בפרק ואלו מותרין (דף טו.) לרב יהודה כדאית ליה ולרב נחמן כדאית ליה:

גמ'

הכי: שאת נהנית לי עד הפסח אם תלכי לבית אביך עד החג. עומד באודש אחד לפני הפסח ואמר קונם שלא תהא נהנית לי עד הפסח אם תלכי לבית אביך מעכשיו ועד החג והלכה לפני הפסח אסורה עד הפסח כלומר אם הלכה לבית אביה:

מסורת הש"ס

(ו) לעיל מז. נב: לקמן נט., (ז) לעיל טו., (ג) רש"ל מ"ז.

הגהות הב"ח

(ו) במשנה שאיני אוכל כל"ל וכן בכל העמוד: (ז) רש"י ד"ה מותר וכו' עד הפסח הס"ד ואח"כ מ"ה אסור לאכול ולהתכסות אחר הפסח אפילו אחר הפסח וכו' מכל מה שעשה:

פירוש הרא"ש

מתני' קונם פירות האלו עלי כו' אסור בחילופיהן ובגידוליהן. אם החליפן לכתחלה אסור המחליף בדמיהן מדרבנן אסרו דמי כל אסורי הנאה וגדולי קונם אסורים כגדולי הקדש והוא הדין אפי' לא אמר אלו דיכון דאמר קונם ולא זהיר אלילה אסר עצמו בחלופין וגדולין והא דקתאמר אלו משום דבעי למימר ובגידוליהן דאי אסר עצמו בכל הפירות מאי נפקא מיניה בגידולין של אלו בלאו הכי אסר עצמו בכל הפירות שבעולם אי לאו דאמרי בגדולין קודם שהגיעו לכלל פירות: **שאני אוכל שאני טועם כו'.** דלא אסר עליו אלא אכילה וטעימה מהם: **אבל בדבר שאין זרעו כלה.** כגון בצלים וכיוצא בהם אפילו גדולי גדולין הוו כמו גוף האסור כיון שאין הזרע עושה ומכינה לו לאכול ואם נטעה אינן הגידולין אסורין: **שאת עושה איני אוכל עד הפסח כו'** מותר לאכול ולהתכסות אחר הפסח. אלא אסר על עצמו מעשה ידיה כי אם עד הפסח ולא אמרינן עד הפסח לא קאי כי אם על שאת עושה אבל איסור אכילה וכיסוי הוא לעולם: **שאת נהנית לי עד הפסח אם הולכת את לבית אביך עד החג.** היה עומד אחר החג ואסר עליה הנאתו עד הפסח אם אלך לבית אביה עד החג:

עין משפט נר מצוה

כד א מיי' פ"ה מהל' נדרים הל' יג טוש"ע י"ד סימן רכו סעיף ח:

כה ב מיי' שם הל' יד טוש"ע שם סעי' ב:

כו ג מיי' שם הל' טו טוש"ע שם סעי' ג:

כז ד (מיי' פ"י מהל' נדרים הל' יב) טוש"ע י"ד סימן רכ סעיף כא:

כח ה מיי' שם הל' יג טוש"ע שם סעיף כב:

מוסף רש"י

קונם הן לפי. או קונם הן על פי, אסור בחילופיהן. אם נתחלפו בפירות אחרות ובכר שלא בא לעולם הוא, ובגידוליהן. שנטענו והגדילו (לעיל מז.). **שאת נהנית לי עד הפסח אם תלכי לבית אביך עד החג.** כגון דקאי בחדר ואמר קונם תהא הנאתי עליך מאכל ומשקה עד הפסח אם תלכי לבית אביך מכאן עד החג עד סוכות (לעיל טו.).

תוספות

קונם פירות האלו עלי. ולא גרסי' פירות אלו: **אסור בחילופיהן ובגידוליהן.** דכיון דהזכיר קונם סתם ולא הזכיר אכילה אסר עצמו בין בחילופיהן בין בגידוליהן: **שאני אוכל שאני טועם.** לא אסר עצמו אלא בגוף הפירות: **בדבר שזרעו כלה.** הגידולין הוו כגוף אחר: **אבל בדבר שאין זרעו כלה אפילו גידולי גידולין אסורין.** כגון בצלים שאין הבצל כלה אלא מוסיף אחריס עליו הלכך גידולין כגופו: **האומר לאשתו קונם מעשה ידיך.** פי' אם תעשה לי מאכל אסור בחלופיהן אם כביסה לו מאכל והחליפן בפירות: **בגידולין.** פי' בגידולי פירות שלקח מן החליפין: **שאני טועם מופר בחליפין.** שלא אסר עצמו אלא מהם אבל בדבר שאין זרעו כלה אסור בגידולי גידולין ומשכחת לה כגון שנטע אילן או זרע דבר שאין זרעו כלה ומצאה שהגידולין אסורין עליהן דהיינו כמו מעשה ידיה והלכך גידולי גידולין אסורין בדבר שאין זרעו כלה אבל בדבר שזרעו כלה הגידולין אסורין וגידולי גידולין מותרין: **קונם שאת עושה איני אוכל עד הפסח.** ממה שאת עושה ואשמועינן דלא תימא דה"ק איני אוכל מכל מה שתעשה עד הפסח לעולם וכן כולם אשמועינן

תלמוד בבלי מהדורת נהרדעא החדש, באדיבות הוצאת ח. וגשל, © כל הזכויות שמורות

גמ' איש כפר ימא. שהיה דר בכפר שהיה עומד על שפת הים: **העלה בידו.** העלה שאלה זו בפיו כדמתרגמינן ובידו דנפיק ומלל (ישעיה ו): **ורבו גדוליו על עיקרו.** לפי דרייה בלחוד קאמר אלא דרייה שכיולא בה במידי דאתי מעלמא היה בה כדי לבטל את האיסור מיהו בגדולין מספקא ליה אי גדולי היתר מעלין את האיסור או לא. ונ"ל דעיקר ספיקיה אי אמרינן דגדולין כיון שנמשכין ויולאין מן העיקר שאינו כלה אי הוו להו כעיקר ואסירי אי הוו להו כהיתר ומעלין את האיסור. וכדין הוא דהוה ליה למיבעי גידולין עצמן שרו או אסירי מיהו הא בהא תליא דאי גידולי היתר מעלין את האיסור פשיטא דשרו ואי אין מעלין פשיטא דאסירי דאי שרו היו מעלין. כך נראה בעיני ובסמוך תראה מה שהזקיקני לפרש כך: **בצל של תרומה שנטעו ורבו גידוליו על עיקרו מותר.** כלומר דלא הוי תרומה דאתו גידולין ומבטלין עיקר מיהו בטל הוי דהא בטלו גדוליו את העיקר. ודקאמרינן מותר לומר דפקע שם תרומה מיניה ושרי באכילת עראי: **שניק מר פרין.** רבי יוחנן ורבי יונתן דסבירא להו דלא אתו גידולין ומבטלין עיקר: **ילדה שסיבכה בזקנה.** ילדה שלא עברו עליה ג' שנים וקללה והרכיבה בנטיעה זקנה שעברו עליה ג' שנים ובה פירות שאילו לא היו בה פירות אמרינן בפרק משוח מלחמה (סוטה מג:) **דילדה שסבכה בזקנה בטלה: אע"פ שהוסיף מאתים אסור.** אע"פ שהוסיפו אותן פירות בגדולין מאתים על מה שהיו קודם שסבכה אסור. אע"ג דגידולין של היתר מזקנה קאתו וקיימא לן ילדה שסבכה בזקנה בטלה אפילו הכי כיון שפירות הללו כבר היו בה קודם שסבכה אין גידולין שבהם מבטלין עיקר: **אף על פי שנעקר הכרם.** וגדל אח"כ בהיתר אסור. אלמא גידולין כיון שמן העיקר הם יוצאין הרי הם כמוהו וגבי שביעית נמי לא שנא: **שקנה.** שהפירות תרומתה ומעשרותיה: **וזרעה.** לפי שיש בתותה ליטרא כמה בצלים והוא נוטעה אילך ואילך שייך בה לשון זריעה: **מתעשרת לפי כולה.** לפי הגידולין והעיקר. אלמא אתו גידולין המחוידין ומבטלין את העיקר הפטור. ואף על גב דלעיל בסמוך אמר רבי אבהו משמיה דרבי יוחנן דילדה שסבכה בזקנה ובה פירות אע"פ שהוסיפה מאתים אסור דאלמא לא אתו גידולין ומבטלין עיקר אמוראי נינהו ואליבא דר' יוחנן: **דלמא לחומרא שאני.** לעולם אימא לך דמדינא לא אתו גידולין ומבטלין עיקר דאדרבה הרי הם כמוהו אלא דהכא משום חומרא בעלמא אמרינן דמבטלין. ובמה שפירשתי לא קשיא לן הא דמקשו הכא הא חומרא דאתי לידי קולא הוא דאי מעשר מיניה ובה דלמא מעשר מן העיקר על הגידולין והוי מן הפטור על החיוב ואי מעשר עליה ממקום אחר הוה ליה מרבה מעשרותיו דלא קשיא כלל דהואיל דאין גידולין מעלין את העיקר הוו להו גידולין כעיקר כיון דמיניה רבו והך ליטרא עיקרה וגידולה פטירי מדינא וכי מעשר מינה ובה ליכא למיחש כלל: כל

גמ' העלה בידו וגלל. בריית היא או בעיא היא דאיבעיא בני מדרשא: **שעקרו בשביעית ונטעו בשמינית.** איכא דאמרי שעיקרו גדל בשביעית ונתגדל (ג) עד שרבו גידוליו על עיקרו: **וקא מיבעיא ליה הכי.** גידוליהן איתינהו היתר שגדלו בשמינית ועיקרו אסור בהנאה שהרי גדל בשביעית וחייבין בביעור (ד) וכיון דרבו גידוליו על עיקרו שהיו יותר מן העיקר אותן גידולי היתר מעלין את האיסור שמבטלין את האיסור כולו או לא הס"ד: **מוסר.** דגידולי היתר מבטלין את האיסור והכא נמי לא שנא: **ילדה.** של עראה: **שסיבכה.** שהרכיבה בתוך אילן זקן של היתר והיו בה פירות העראה: **ואע"פ שהוסיפה.** פירות לאחר שהרכיבה מאתים חלקים יותר ממה שהיתה בשעת הרכבה אע"ג דשאר עראה בטלה במאתים (ה): **אסור.** אלמא דלא אתו גידולין דהיתר ומעלין את האיסור: **ופשט ליה מן הדא.** דמותר דהווין נמי תרין: **ליטרא.** ממש של בצלים: **שקינה.** שעשרה כהלכתה וזרעה וגדלה: **מתעשרת לפי כולה.** אע"פ שכבר עישר מן העיקר והעיקר קיים ואינו כלה צריך להפרישׁ מן הגידולים ומן העיקר לפי שבטלו גידולים את העיקר (ו) הכא נמי ההוא בצל שהעלה ישמעאל גידולין מבטלין את העיקר: **דלמא לחומרא שאני.** כגון הכא גבי ליטרא בצלים דלחומרא קאמר דצריך לעשר משום דגדולין מבטלין את העיקר אבל לקולא כגון בעיא דישמעאל דהוי להתיר לא אמר: כגון

(א) לאחר הפסח בבל יחל אשאת נהנית לי עד החג אם הולכה את לבית אביך עד הפסח הלכה לפני הפסח אסורה בהנאתו עד החג ומותרת לילך אחר הפסח: **גמ'** האומר לאשתו קונם מעשה ידיך עלי קונם הן על פי קונם הן לפי וכו': ישמעאל איש כפר ימא ואמרי לה איש כפר דימא העלה בידו בצל שעקרו בשביעית ונטעו בשמינית ורבו גידוליו על עיקרו והכי קא מיבעיא ליה גידוליו היתר ועיקרו אסור (ב) כיון דרבו גידוליו מעיקרו אותן גידולי היתר מעלין את האיסור או לא אתא לקמיה דרבי אמי לא הוה בידיה אתא לקמיה דרבי יצחק נפחא (ג) פשט ליה מן הדא דאמר רבי חנינא תריתאה אמר רבי ינאי (ד) בצל של תרומה שנטעו ורבו גידוליו על עיקרו מותר א"ל ר' ירמיה ואיתימא רבי זריקא (ה) שביק מר תרין ועביד כחד מאן נינהו תרין (ו) דא"ר אבהו א"ר יוחנן (ז) ילדה שסיבכה בזקינה ובה פירות אע"פ שהוסיפה מאתים אסור (ח) וא"ר שמואל בר רבי נחמני א"ר יונתן (ט) בצל שנטעו בכרם ונעקר הכרם אסור הדר אתא לקמיה דר' אמי ופשיט ליה מן הדא דאמר (י) ר' יצחק אמר ר' יוחנן (יא) ליטרא בצלים שתיקנה וזרעה מתעשרת לפי כולה אלמא אותן גידולין מבטלין עיקר דלמא לחומרא שאני אלא מן הדא דתניא רבי שמעון אומר כל

(ב) [בכורות מב:], (ג) סוטה מג: ע"ש מנחות סט:, (ד) מנחות סט:, (ה) שם ע.,

(ו) ב"מ ה מ"י פ"ט מהל' נדרים הל' יג טוש"ע י"ד סימן רכ סע' כג:

(ז) ב מ"י פ"ד מהל' שמיטה הל' כא:

(ח) ג מ"י פ"ח מהל' תרומות הלכה כב:

(ט) ד מ"י פ"א מהלכות נטע רבעי הל' טז סמג עשין קלז טוש"ע י"ד סי' רלד סעיף כב:

(י) ה מ"י פ"ם מהל' כלאים הל' כד טוש"ע שם סי' רלו סעיף יח:

(יא) ו מ"י פ"ו מהל' מעשר הלכה ד:

פירוש הרא"ש

לאחר הפסח בלא יחל דברו. אם הלכה לאחר הפסח עובדת בצל יחל למפרע על מה שהנית ממנו קודם הפסח: גמ' איש כפר ימא. היה בכפר שעל שפת הים: כפר דימא. כך שם העיר: העלה בידו בצל. הלכה זו כדאמרי' בגיטין (דף סו:) זו הלכה העלה תגיה אים כפר אונו: גידוליו היתר ועיקרו אסור. פשיטא לי דגדוליו מותרין אפי' לא רבו כי העיקר אינו יכול לבטל הגידולין כדדרשינן בחולין כתיב המלאה וכתיב הזרע הא כיצד זרוע מעיקרו בהשרשה זרוע ובא הוסיף אין לא הוסיף לא אלמא אע"ג שבדל האיסור מעט מעט לא אמרינן קמא קמא בטיל וס"ה נמי גידולי היתר בעיקר האיסור לא בטלי כי קא מבטיא לי אם רבו גידולי היתר על העיקר אם מבטלין אותו ברוב ואע"ג דעיקר לא מבטל גידולין הייינו משום שגידולין הנעשין שאמיד גדלין והולכין אי דילמא כי הכי דלא מבטל עיקר לגידולין הכי נמי לא מבטלין גידולין לעיקר ולא דמי לשאר איסורין שמבטלין ברוב משום דהנך לא מתערבי לגמרי יחד אלא נתוספו גידולין על העיקר: בצל של תרומה. אף על פי שהוא דבר שאין זרעו כלה אם נטעו וכבו גידוליו על עיקרו שהבצל יכול לעלות [בחחד ומחקר] של הגידולין מותר אלמא גידולין כיון שמן העיקר הם יוצאין הרי הם כמוהו וגבי שביעית נמי לא שנא: **שקנה.** שהפרים תרומתה ומעשרותיה: **וזרעה.** לפי שיש בתותה ליטרא כמה בצלים והוא נוטעה אילך ואילך שייך בה לשון זריעה: **מתעשרת לפי כולה.** לפי הגידולין והעיקר. אלמא אתו גידולין המחוידין ומבטלין את העיקר הפטור. ואף על גב דלעיל בסמוך אמר רבי אבהו משמיה דרבי יוחנן דילדה שסבכה בזקנה ובה פירות אע"פ שהוסיפה מאתים אסור דאלמא לא אתו גידולין ומבטלין עיקר אמוראי נינהו ואליבא דר' יוחנן: **דלמא לחומרא שאני.** לעולם אימא לך דמדינא לא אתו גידולין ומבטלין עיקר דאדרבה הרי הם כמוהו אלא דהכא משום חומרא בעלמא אמרינן דמבטלין. ובמה שפירשתי לא קשיא לן הא דמקשו הכא הא חומרא דאתי לידי קולא הוא דאי מעשר מיניה ובה דלמא מעשר מן העיקר על הגידולין והוי מן הפטור על החיוב ואי מעשר עליה ממקום אחר הוה ליה מרבה מעשרותיו דלא קשיא כלל דהואיל דאין גידולין מעלין את העיקר הוו להו גידולין כעיקר כיון דמיניה רבו והך ליטרא עיקרה וגידולה פטירי מדינא וכי מעשר מינה ובה ליכא למיחש כלל: כל

מסורת הש"ס

(א) במשנה אחר הפסח בלא יחל דברו שאת נהנית לי כל"ל: (ב) גמ' וכיון דרבו גידוליו על עיקרו: (ג) רש"י ד"ה שעקרו וכו' ומתגדל בח' עד שרבו: (ד) ד"ה וקא מיבעי' וכו' ומיינין בביעור הס"ד ואח"כ מ"ה וכיון וכו' האיסור טולו או לא הס"ד: (ה) ד"ה ואע"פ וד"ה אסור הד"ל: (ו) ד"ה מתעשרת וכו' את העיקר והכי גמי:

מוסף רש"י

ילדה שסיבכה בזקינה. נטיעה של עראה ובה פירות והרכיבה בזקנה שעברו לה ימי עראתה, אפילו הוסיפו הפירות בעובי לאחר שסיבכה במאתים של היתר משהיה שם מן האיסור, אסור. ואע"ג דעראה בטלה במאתים, כדאמר בפסחים (מח.) שם אחד מן המאתים, ממותר שתי מאות שנשתיירו בבור, מכאן לעראה שבטלה במאתים, אפילו הכי הכא אסור, דחד גופא הוא ובאר עיקר לחזקן (מנחות שם:). ונעקר הכרם. אפילו הוסיף לאחר עיקור הכרם הגדל בהיתר במאתים חלקים יותר מהאיסור, אסור. משום בלאים, שתיקנה. שעישרה, וזרעה. כלומר שנתלה, מתעשרת לפי כולה. שלרץ לעשר אף ליטרא לאשורה (שם ע).

הגהות הב"ח

(ה) [בכורות מב:], (ו) סוטה מג: ע"ש מנחות סט:, (ז) שם ע.,

תלמוד בבלי מהדורת נהרדעא החדש, באדיבות הוצאת ח. וגשל, © כל הזכויות שמורות

תוספות

לאחר הפסח. אם נהנית לפני הפסח משלו הרי היא בבל יחל שהרי תלה שלא תלך: שאת נהנית לי עד החג אם את הולכת עד הפסח. וכיון עומדת בחדש אחד לפני הפסח: הלכה לפני הפסח אסורה להנות משלו עד החג ומותרת לילך לאחר הפסח. דבשלא הלכה לפני הפסח לא חל הנדר כלל: כפר ימא. יושב על שפת הים: כפר דימא. שם הכפר: העלה בידו בצל. שגדל בשביעית ועקרו בשביעית וש"ל דין פירות שביעית לענין ביעור ושאר דינין: ונטעו בשמינית. שכן דרך נוטעי בצלים שנוטע אחד והרבה בצלים ממנו והוא אינו כלה: והכי קמיבעיא לי' גידולי היתר הם דלא גזרו על גידולי שביעית להיות שביעית כמו שגזרו על גידולי תרומ' שבתרומה החמירו משום גזל השבט ועיקר אסור בפירות שביעית מי [אתו] גידולי היתר ומעלים את האיסור או לא דנהי דמדאוריית' בטל ברוב שמא תכמיס החמירו כיון דעיקר משוב ולא בטל ומדרבנן הוא דמיבעיא ליה והקשה הרב ר' אליעזר ממץ דאמאי לא הוי זה וזה גורם ומותר שהקרקע שהיא היתר והעיקר שהוא איסור גורמין לגידולין ומיהו דסבר זה וזה גורם (מותר) [אסור] וקשיא לרי"ם דהכא חד גורם הוא דקרקע לא משבינן לה לגורם דהיתר כדאמר פרק אלו טריפות (דף נח.) [ומודן] בציאה טריפה שהיא אסורה בדסבנא מתרעא דחד גורם הוא והטעם משום דגורם דקרקע אינו מינו ואינו דומה לגורם דתרנגולת ולכך לא תשיב זה וזה גורם דדוקא גבי שאור של מולין ושל תרומה וכן גבי זבל של עבודת כוכבים דלמרי אהדדי ולכן מפרש הר"ם דלא שייך זה וזה גורם [אלא] היכא דגורם דאיסור דהיינו עיקר מתבטל הוא בגידולים ואינו בעין שאינו מיכר לא שייך זה וזה גורם וכן בשאור של תרומה מיירי שהוא בעין: בצל של תרומה שנטעו. ולקמן מוקי לה בבצל דגידולי תרומה דגידולי גידולין מותרין: ורבו גידולים על עיקרו מותר. אלמא גידולי היתר מעלין עיקר דאיסור ואע"פ שאין זרעו כלה כמו בצל: ילדה שסיבכה בזקנה ובה פירות. שהם עלה אפי' הוסיף במאתים דהיתר אסורים פירות דעיקר תשוב ואינו בטל בתוספת היתר דכל התוספת דמסיבוך ואילך מותרים דבטל בזקנה גם אילו לא היה בה פירות וסיבכה תהיה מותרת שמתבטלה בזקנה (אחר) [אלמא] גידולי היתר אין מבטלין עיקר של איסור: בצל שנטעו בכרם. ואמר כדין בלאי הכרם ועקר הכרם דהשתא מותרין כל הגידולין: אסור. אפילו הוסיפו מאתים על העיקר אלמא דעיקר האסור אינו בטל ה"ג בבל דשביעית אינו בטל אלמא (אי) איכא [תרין] דאמרי דגידולי היתר אין מבטלין לעיקר דאיסור: ליטרא בצל שתיקנה. פירוש שעשרה מתרומות ומעשרות וזרעה: מתעשרת לפי כולה. ולא אמרי' ליטרא ג' שעם הגדולין היה מן העיקר שהרי אין זרעו כלה וכבר היא מתוקנת משום דגידולי איסור מבטלין העיקר ה"נ נימא דגידולי שמיטת מבטלין עיקר של שביעית: דלמא התם לחומרא. דגידולי איסור מבטלין היתר אבל של היתר שמא לא יבטלו איסור:

כגון טבל. שיש לו מתירין שמתקנו ויתר ומעשר (ה) והקדש יש לו מתירין על ידי פדייה וחדש עומר מתירו להכי אפילו באלף לא בטלי דהא אפשר להו בתקנתא: **נתנו בהם חכמים שיעור.** דתרומה בטלה במאה וערלה במאתים: **השביעית אוסרת כל שהוא במינה.** שאם נתערבה מאה של חטין של שביעית באלף של היתר אינה בטלה: **אמר להם אף אני לא אמרתי.** שיהא שביעית אוסרת במינה כל שהוא: **אלא לביעור.** שאם נטל בגל של ששים ונטעו בשביעית והוסיפה כל שהוא אותו כל שהוא מבטל את העיקר ומחייב כולו בביעור (ב) **דמולאי שביעית: אבל לאכילה.** שאם נתערבו פירות שביעית בפירות שמיטת לאחר שנתחייבו בביעור ולא ביערן דהשתא קיימי באיסור אכילה אינה אוסרת אלא בנותן טעם ואם אין בה בנותן טעם מתבטל. ומדקתני לא אמרתי אלא לביעור דגידולין מבטלין את העיקר התם נמי בבציעה של ישמעאל גידולין מבטלין את העיקר: **הא נמי לחומרא.** דהא דאמר לענין ביעור דגידולין מבטלין את העיקר היינו נמי לחומרא שכולן חייבין בביעור העיקר והמוספת אבל בעיא דישמעאל ליתר היא: **בגלים.** של ששת שירדו עליהם גשמים בשביעית ונמחו מאיליהן בלא נטיעה: **אם היו עלין שלהן שחורין.** שנמחת שנמחו (ג) יש להן כח עוד ליגדל אסורין דולאי גדלי ממי שביעית וגידוליו מבטלין את העיקר: **חוריקו.** שהן כמו כמושין ירוקין והכסיפו פניהם מותרין שלא גדלו כלום בשביעית: **אם יחולין ליחלש.** מן הקרקע בעלין שלהן שכל כך יש להן כח בעלין שלהן שכשאוחז בעליהן שומט עיקרו עמו מן הקרקע אסורין דחשיבי גידולי שביעית: **כנגדן למולאי שביעית מותרין.** שאם (ד) של שביעית ונמחו בשמיטת יש להן כח בעלין מותרין דגידולי היתר מבטלין העיקר של איסור והיינו להיתר כגון הך בעיא דישמעאל ומהא פשטה: **ודלמא.** לעולם אין גידולי היתר מבטלין את האיסור והכא היכי דמי במדוכנין כלומר הא דקתני וכנגדן למולאי שביעית מותרין כגון שהודכו שכשאן במדוכה לליתנהו לעיקרן בעייניהו אבל בבעיא דישמעאל דאיתיה לעיקר בעין איכא למימר לא בטלי:

בחסיות

ודלמא הא נמי לחומרא שאני דתרי חומרי מחמרינן בה. ואיכא נוסחי דגרסי אף אני לא אמרתי אלא לביעור והיינו הך דהכי קאמר להו רבי שמעון לא תותביתו לי מהך מתניתין דשביעית דהרי היא כאילו אומרת בפירוש אף אני לא אמרתי אלא לביעור: **אלא מן הדא פשטה דאיתא בגלים שירדו עליהם גשמים.** בשביעית ונמחו אם היו עלין שלהן שחורין אסורין. לשחרות שזה מוכיח שגדולין יפה ומקרקע שביעית נתגדלו ולפיכך אסורין: **חוריקו מותרין.** שכיון שהם ירוקים לאו מחמת יניקת הקרקע נתגדלו אלא מחמת הבגל עצמו: **אם יחולין ליחלש בעלין שלהם אסורין.** דבכי האי גוונא מוכחא מילתא שיניקתם יפה: **וכנגדן למולאי שביעית מותרין.** משום דבעלין הללו ודאי רבו גידולין על עיקר הבגל המעורב בהן. כך גרסה בעיני. אלמא אין גידולין נמשכין אחר העיקר לאדרבה מעלין אותו: **ודלמא במדוכנין.** שדך ושחק הבגלים וכיון דמדוכנין ניכוו גריעי ולא ממשכי גידולין בתריהו:

המנכש

(ה) שביעית פ"ז מ"ז, (ב) [שם פ"ו מ"ג] לקמן נט„ (ג) [נב. ד"ה וקשיא], (ד) [לף עב: ע"ש בתוספות ד"ה טבלן], (ה) [לף נט.], (ו) [ל"ל לשון לגיעור קשה. יעב"ן], (ז) [ל"ל לגידולין לו לגיעה. תפארת למשה.],

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה כגון וכו' ומעשר שני והקדש וכו' ולהכי אפילו: (ב) ד"ה אלא וכו' למוצאי שביעית: (ג) ד"ה אם היו עלין וכו' שנמחו מן הקרקע יש להן כח: (ד) ד"ה כנגדן למולאי וכו' שאם היו של שביעית:

גליון הש"ם

גמ' והלא שביעית אין לה מתירין. קשה לי עדיין יקשה הא יין נסך לאין לו מתירין ואסור במינו במשהו. ומשום חמץ ליכא קושיא כל כך דיש לומר דמה דגם באינו מינו במשהו לא משיב אבל מיין נסך קשה וצ"ע:

הגהות הגר"א

[א] גמ' (אף אני) תא"מ:

פירוש הרא"ש

כל דבר שיש לו מתירין. דכיון שיכול להתיר את האיסור שבו אמרו חכמי' אלא בטול ודוקא במינו כגון טבל אם נתערב בחולין יש לו היתר לעשר עליו מעלין שאינו נקוב ומעשר שני להעלותו לירושלים או בפדיה: וכן החקדש. בפדיה: וחדש. שביעית המזמן מתיר: שביעית אין לה מתירין. כל מה שגדל בשביעית נריך לנער: דתנן השביעית אוסרת. אין זה מלשון הברייתא אלא הש"ס קבעה בברייתא' ומשנה היא בסוף כלל גדול בשביעית והוא סיום דברי ר"ש: **אף אני לא אמרתי אלא** לביעור. כלומר שעומדין בקרקע אלא הגיעו לכלל אכילה כגון פירות ששת שנכנסו לשביעית וגדלו מעט מיינין בביעור כפירות שביעית דגידולי איסור חשיבי ומבטלין את העיקר: **אבל לאכילה.** שהכיאה לבית לאכול ונתערבו פירות שביעית עם פירות שמיטת בנותן טעם אלמא גידולי איסור לאוסרים את העיקר בנותנים בהם כל שהוא הכא נמי גידולי היתר מתירין את העיקר כרוב: **ודלמא הכא נמי לחומרא.** לאסור את העיקר בכל שהוא אבל גידולי היתר אינן מתירין את העיקר כרוב: **בצלים שירדו עליהם גשמים.** בגלים של ששת שנכנסו לשביעית ונמחו: **אם היו עליהן שחורין אסורין.** כשהבגלים גדולין עלין שלהן משחירין ופשטין הלכך אם השחירו בידוע שגדלו מעט וגידולי איסור אוסרין את העיקר בנותנים כל שהוא: הוריקו מותרין. עמדו במקומם ולא השחירו: **אם יכולין ליתלש בעלין שלהן.** אע"פ שלא השחירו אם הבלין שלהן חזקין שאוחזין בעלין ותולשין אותן מן הקרקע בידוע שגדלו בגלים מן הגשמים ונתחזקו שאלמלא כן היו העלין נפרכים: **וכנגדן למוצאי שביעית מותרין.** הלי כנגדן לאו בשוה להם ממש דאולי גידולי איסור אוסרין בכל שהן וגדולי היתר אינן מתירין אלא כרוב אלא הכי קאמר וכנגדן למולאי שביעית היתר מבטל האיסור הלי כדיניה והלי כדיניה ובכיון שמעון ז"ל פירש בפירוש המשנה דסיפא קאי אריישא בגלים של ששת שנכנסו לשביעית והשחירו עלין שלהן ונאסרו ועקרן וחזור ושתלן בשמיטת והשחירו עלין שלהן חזרו להיתרן הראשון דעיקרו היתר ונאסר בתוספת כל שהוא הותר ומי בתוספת כל שהוא להצטרף עם העיקר לעוקרו מאיסורו ולחזור להיתרו הראשון: ודלמא במדוכנין. הא דאמר כנגדן למולאי שביעית מותרין כגון שדרכן ועירבן יחד הגדולים והעיקר ובטלים בששים כשאר איסורין שבתורה אבל בלא דיכה לא חשבינן להו מעורבין לפי שכל אחד עומד לבדו ואינן מתערבין יחד:

כל דבר שיש לו מתירין כגון טבל ומעשר שני והקדש וחדש לא נתנו בהן חכמים שיעור וכל דבר שאין לו מתירין כגון תרומה ותרומת מעשר וחלה וערלה וכלאי הכרם נתנו בהם חכמים שיעור אמרו לו אלא שביעית אין לה מתירין ולא נתנו בה חכמים שיעור דתנן השביעית אוסרת כל שהוא במינה אמר להן אף אני לא אמרתי אלא לביעור אבל לאכילה בנותן טעם ודלמא הא נמי לחומרא שאני אלא מן הדא פשטה דתנן בצלים שירדו עליהם גשמים וצמחו אם היו עלין שלהן שחורין אסורין הוריקו מותרין ר' חנניא בן אנטיגנוס אומר אם יכולין ליתלש בעלין שלהן אסורין כנגדן למוצאי שביעית מותרין כגון אנטיגנוס אומר אם יכולין ליתלש בעלין שלהן אסורין ובכנגדן למוצאי שביעית מותרין למימרא דגידולי היתר מעלין את האיסור ודלמא במדוכנין אלא מן הדא דתניא

(ה) כל דבר שיש לו מתירין כגון טבל ומעשר שני והקדש וחדש לא נתנו בהן חכמים שיעור וכל דבר שאין לו מתירין כגון תרומה ותרומת מעשר וחלה וערלה וכלאי הכרם נתנו בהם חכמים שיעור אמרו לו אלא שביעית אין לה מתירין ולא נתנו בה חכמים שיעור דתנן (ו) השביעית אוסרת כל שהוא במינה אמר להן [א] אף אני לא אמרתי אלא לביעור אבל לאכילה בנותן טעם ודלמא הא נמי לחומרא שאני אלא מן הדא פשטה דתנן (ז) בצלים שירדו עליהם גשמים וצמחו אם היו עלין שלהן שחורין אסורין הוריקו מותרין ר' חנניא בן אנטיגנוס אומר אם יכולין ליתלש בעלין שלהן אסורין כנגדן למוצאי שביעית מותרין למימרא דגידולי היתר מעלין את האיסור ודלמא במדוכנין אלא מן הדא דתניא

(ה) ד"ה אם עלין וכו' ד"ה כגון וכו' ומעשר שני והקדש וכו' ולהכי אפילו: (ב) ד"ה אלא וכו' למוצאי שביעית: (ג) ד"ה אם היו עלין וכו' שנמחו מן הקרקע יש להן כח: (ד) ד"ה כנגדן למולאי וכו' שאם היו של שביעית:

תוספות

כל דבר שיש לו מתירין כגון טבל. שנתערב בחולין דמלי מעשר עליו מדמאי או מעלין שאינו נקוב: ומעשר שני. דאפשר להעלותו ולאוכלו או לפדותו: וחדש. דהאיר המזמן מתיר: והקדש. דלאי בעי פריק ליה: **לא נתנו חכמים שיעור.** ולאסורין בכל שהוא ולאין להקשות דבפ' בתרא דע"ז (דף עב.): אמר דבטבל אלא במינו בג"ט י"ל דהא נמי דאמר שלא נתנו בו שיעור משום דיש לו מתירין הייינו דווקא במינו אבל שלא במינו בטל וכן משמע לעיל גבי יין שהוא בג"ט ואע"ג דהוי דבר שיש לו מתירין וא"ת פרק בתרא דמסכת ע"ז (שם) דקאמר חוץ מטבל ויין נסך דבמינו במשהו ופריך בגמרא עבודת כוכבים משום חומרא דע"ז אלא טבל מאי טעמא ומסיק בהיתרו כך איסורו פירוש דמיטה אחת פוטרת את הכלי ולימא טעמא משום דיש לו מתירין וי"ל דהתם בטבל שלהנו בעלים למדינת הים דאין לו מי יתירו אבל קשה למה לי טעם דיש לו מתירין מיפוק ליה משום דהכיתרו כך איסורו: **וכל שאין לו מתירין בכגון תרומה.** ולקמן מפרש אמאי הוי אין מתירין: **וערלה וכלאי הכרם נתנו בו חכמים שיעור.** תרומה בפ' עבלה וכלאים במאתים ומיירי כמין במינו דבשאינו מינו אמרי' פ' גיד הנשה (חולין דף ק:) דתרומה לה א מיי' פט"ו מהל' מאכלות אסורות הל' ו' ז' ז' ט' [י'] וס"פ מהל' יו"ט הל' כ' סמג לאוין קמ"ח טוש"ע ח"מ סי' תקיג סעיף ח' וטוש"ע י"ד סי' קכ סע"ח:

לו ב מיי' פט"ו מהלכות מאכלות אסורות הלכה יג:

לז ג מיי' שם הלכה ח וס"ז מהלכות שמיטה הלכה כב:

לח ד מיי' פ"ד מהל' שמיטה ויובל הל' כ: